

Warszawa, 27-08-2024 r.

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Marcin Wiącek

VII.7033.77.2024.AMB

**Pan
Dariusz Wieczorek
Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego
Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa
Wyższego
ePUAP**

Szanowny Panie Ministrze!

W związku z jedną z rozpatrywanych przeze mnie w ostatnim czasie spraw, a także w związku z doniesieniami medialnymi dotyczącymi organizacji wyborów rektorskich na Warszawskim Uniwersytecie Medycznym¹, uwidoczniał się problem ze stosowaniem upomnienia rektorskiego, o którym stanowi art. 282 pkt 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2023 r. poz. 742 ze zm.; dalej też jako: PSWN).

Zgodnie z powołanym wyżej przepisem, rektor, po otrzymaniu zawiadomienia o popełnieniu czynu mającego znamiona przewinienia dyscyplinarnego lub powzięciu w inny sposób informacji o możliwości popełnienia takiego czynu, może nałożyć karę upomnienia w przypadku, gdy czyn stanowi przewinienie dyscyplinarne mniejszej wagi i udowodnienie winy nie wymaga przeprowadzenia postępowania wyjaśniającego. Kara ta może być nałożona po uprzednim wysłuchaniu nauczyciela akademickiego (art. 284 ust. 1 PSWN). Nauczyciel akademicki ukarany karą upomnienia może wnieść

¹ <https://www.wum.edu.pl/node/18364>, dostęp: 22.08.2024 r.

odwołanie do sądu pracy właściwego dla siedziby uczelni. Odwołanie wnosi się w terminie 14 dni od dnia doręczenia zawiadomienia o ukaraniu (art. 284 ust. 2 PSWN).

Możliwość zastosowania ww. kary nabiera szczególnego znaczenia w sytuacji, gdy nakładana jest w okresie przedwyborczym na osobę ubiegającą się o mandat rektora. Zgodnie bowiem z art. 24 ust. 1 w z. z art. 20 ust. 1 pkt 4 PSWN²,rektorem może być osoba, która nie była karana karą dyscyplinarną. W literaturze przedmiotu obecny jest pogląd, że także nieprawomocna kara dyscyplinarna wyklucza z możliwości bycia rektorem. Podnosi się w szczególności, że „[c]złonkiem [rady] uczelni nie może być osoba skazana prawomocnym wyrokiem za umyślne przestępstwo lub umyślne przestępstwo skarbowe, ani karana karą dyscyplinarną. *Lege non distinguente*, skoro w art. 20 ust. 1 pkt 3 PrSzkołWyzN ustawodawca posłużył się zwrotem »prawomocnym«, zaś nie użył go w odniesieniu do kary dyscyplinarnej, to trzeba przyjąć zgodnie z założeniem racjonalnego ustawodawcy, że także nieprawomocna kara dyscyplinarna wyklucza z możliwości bycia członkiem rady uczelni [a z uwagi na art. 24 ust. 1 PSWN, także z bycia rektorem – wtrącenie własne]. W literaturze odnotować należy głosy traktujące to zróżnicowanie jako »błąd legislacyjny« (J.M. Zieliński [w:] Izdebski, Zieliński, Komentarz, 2021, art. 20, s. 81), jednak takie zapatrywanie sprzeczne jest ze wspomnianym założeniem racjonalności ustawodawcy, nie wynika też z materiałów legislacyjnych, aby doszło do omyłki. Niemniej przyjęte rozwiązanie ocenić należy krytycznie. *De lege ferenda* kara dyscyplinarna nieprawomocna (np. upomnienie) nie powinna wykluczać z członkostwa w radzie uczelni” (tak A. Jakubowski [w:] A. Jakubowski (red.), Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz, Warszawa 2023, Legalis/el.). Są też jednak autorzy, którzy prezentują stanowisko przeciwne i wskazują, że „[z]godnie z treścią regulacji art. 20 ust. 1 pkt 4 członkiem rady uczelni – ograniczenie to dotyczy nie tylko tego organu, lecz także jest uogólniane na inne organy i funkcje kierownicze – nie może być osoba, która była karana karą dyscyplinarną. Katalog takich kar obejmuje, zgodnie z art. 276 ust. 1 pkt 1, w szczególności upomnienie, do którego nałożenia art. 282 pkt 2 uprawnia rektora. Można się tu doszukiwać zagrożenia, że referowane przepisy mogą stworzyć pewną pokusę do wykorzystania ich w okresie poprzedzającym wybór na drugą kadencję

² Zgodnie z art. 20 ust. 1 pkt 4 PSWN członkiem rady uczelni może być osoba, która nie była karana karą dyscyplinarną. Z kolei art. 24 ust. 1 PSWN stanowi, że rektorem może być osoba, która spełnia wymagania określone w art. 20 ust. 1 pkt 1-6, a w uczelni publicznej - która także posiada co najmniej stopień doktora oraz spełnia wymaganie określone w art. 20 ust. 1 pkt 7. Statut może przewidywać dodatkowe wymagania dla rektora.

urzędującego rektora. Pewną barierę stanowi tu wymóg prawomocności takiej kary dyscyplinarnej. Nie zmienia to jednak faktu, że przywołane przepisy mogą prowadzić do konfliktu w uczelni" (J. Woźnicki [w:] J. Woźnicki (red.), Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz, Warszawa 2019, Lex/el.). Przy przyjęciu pierwszej interpretacji ewentualne skorzystanie przez osobę ubiegającą się o mandat rektora, która została ukarana karą upomnienia, z możliwości wniesienia odwołania do sądu pracy, byłoby pozbawione znaczenia w kontekście bieżących wyborów rektorskich.

Dobłą ilustracją praktycznych problemów związanych z ww. regulacją jest sytuacja, która miała miejsce na Warszawskim Uniwersytecie Medycznym. Urzędujący rektor tej uczelni, który ubiegał się o reelekcję, nałożył karę upomnienia rektorskiego na swoją kontrkandydatkę, jednocześnie jednak sam wycofał się ze startu w wyborach, chcąc odsunąć od siebie ewentualne podejrzenia o instrumentalne skorzystanie z przysługującego mu uprawnienia. Z opublikowanego na stronie internetowej WUM komunikatu³ wynika, że w ocenie rektora WUM, nałożenie tejże kary jest równoznaczne z wykluczeniem kontrkandydatki z wyborów. Tymczasem Uczelniana Komisja Wyborcza uznała, że nieprawomocna kara nie wywołuje tego skutku i w związku z tym ukarana kandydatka może nadal ubiegać się o stanowisko rektora.

Warto zaznaczyć, że w powyższej sprawie kilkakrotnie interweniowała Minister Zdrowia. Pani Minister w piśmie z dnia 25 kwietnia 2024 r. (RKN.070.22.2024.PJ) wskazała, że ukaranie kandydata na rektora karą upomnienia rektorskiego budzi „poważne i uzasadnione wątpliwości co do możliwości kontynuowania dalej procedury wyboru", a nadto zaznaczyła, że „wybór rektora w obecnie trwającej procedurze, nie gwarantowałby poprawności wyboru, w przypadku negatywnego orzeczenia właściwych sądów"⁴.

W innej sprawie, jaka wpłynęła do Biura RPO, rektor uczelni (nieubiegający się o reelekcję) podjął działania zmierzające do nałożenia kary upomnienia na osobę ubiegającą się o stanowisko rektora, tj. wezwał ją do złożenia wyjaśnień. Ostatecznie, m.in. w związku z interwencją RPO, rektor tej uczelni wskazał, że nie będzie podejmował dalszych działań w sprawie do czasu zakończenia procedur wyborczych, a

³ <https://www.wum.edu.pl/node/18364>, dostęp: 22.08.2024 r.

⁴ Sytuacja w uczelni eskalowała i w tej sprawie skierowałem osobne wystąpienie do Minister Zdrowia.

nadto podkreślił, że jego intencją nie było uniemożliwienie kandydatce wzięcie udziału w wyborach.

W związku z powyższą sprawą interweniowało także Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Zdaniem MNiSW „rektorem może zostać osoba, która spełnia m.in. przesłankę z art. 20 ust. 1 pkt 3 i 4 ustawy PSWN - jest nią niekaralność prawomocnym wyrokiem sądowym za przestępstwo umyślne lub umyślne przestępstwo skarbowe oraz niekaralność karą dyscyplinarną. Biorąc pod uwagę powyższe przepisy prawne, należy mieć na uwadze zasadę domniemania niewinności, skodyfikowaną w art. 5 § 1 Kodeksu postępowania karnego, wg której oskarżony powinien być uważany za niewinnego, dopóki jego wina nie zostanie prawomocnie stwierdzona zgodnie z przepisami KPK (od kary upomnienia, nałożonej przez rektora, przysługuje jeszcze odwołanie do sądu pracy, zgodnie z art. 284 ust. 2 ustawy PSWN). Oskarżony zatem powinien być traktowany jako niewinny, niezależnie od przekonania innych podmiotów. **Zasada domniemania niewinności jest jedną z najważniejszych dyrektyw określających sytuację prawną oskarżonego i nakazująca traktowanie oskarżonego jako niewinnego, do czasu gdy jego wina nie zostanie udowodniona i stwierdzona prawomocnym wyrokiem. Zasada ta zagwarantowana jest również w art. 42 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej i dotyczy nie tylko postępowań karnych, ale i także postępowań dyscyplinarnych** [*pogrubienie własne*]” (takie stanowisko zostało wyrażone w piśmie Ministerstwa z dnia 19 kwietnia 2024 r., znak: DSW-WPN.051.9.2024.2.IP).

Mając na uwadze powyższe, w tym dostrzegając obecność różnych interpretacji dotyczących możliwości ubiegania się o stanowisko rektora przez osobę ukaraną nieprawomocną karą dyscyplinarną, także w stanowiskach prezentowanych przez organy nadzoru nad uczelniami wyższymi, a jednocześnie uznając za zasadną przywołaną wyżej argumentację MNiSW, działając na podstawie art. 16 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2023 r. poz. 1058), zwracam się z uprzejmą prośbą o rozważenie zasadności wprowadzenia zmian legislacyjnych w art. 20 ust. 1 pkt 4 PSWN, tak by przepis ten wprost przewidywał, że z możliwości bycia członkiem rady uczelni wykluczone są jedynie te osoby, które zostały ukarane prawomocną karą dyscyplinarną. Tak zmiana będzie miała także bezpośrednie przełożenie na sytuację osób ubiegających się m.in. o stanowisko rektora (art. 24 ust. 1 PSWN).

Z poważaniem

Marcin Wiącek

Rzecznik Praw Obywatelskich

/-wydano i podpisano elektronicznie/